

Людмила Огнєва

*Дух
одвічної стихії*

Людмила ОТНЄВА

ДУХ ОДВИЧНОЇ СПИХІЇ

ДОНЕЦЬК – 2009

ОГНЄВА Людмила

ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ

Видання здійснено коштом
Огнєвої Людмили

Оригінал-макет та
комп'ютерна верстка
Людмила Огнєва

ОГНЄВА Людмила. ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ. – Донецьк,
2009. – 48 с., іл., нот.

"ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ" – збірка розповідей автора про людей, які не дозволили нікому плямити славу і честь української нації, до загибелі здобували Українську Державу. Їх не лякали ні просьби, ні грози, ні тортури, ані смерть.

Схиляймо голови перед світлою пам'яттю тих борців за Волю, кого вже немає з нами, і шануймо тих, хто ще є серед нас.

© Огнєва Людмила, 2009

Декалог

Я дух одвічної стихії, що зберіг Тебе
від татарської потопи й поставив на
грані двох світів творити нове життя:

1. *Здобудеш Українську Державу
або загинеш у боротьбі за Неї.*
2. *Не дозволиш нікому плямити
слави, ні честі Твоїї Нації.*
3. *Пам'ятай про великі дні
наших Визвольних змагань.*
4. *Будь гордий з того, що ти є
спадкоємцем боротьби за славу
Володимирового Тризуба.*
5. *Помсти смерть Великих Лицарів.*
6. *Про справу не говори з тим,
з ким можна, а з тим, з ким треба.*
7. *Не заважаєшся виконати
найнебезпечнішого чину, якщо
цього вимагатиме добро справи.*
8. *Ненавистю і безоглядною
боротьбою прийматимеш
ворогів Твоїї Нації.*
9. *Ні просьби, ні грозьби, ні тортури,
ані смерть не приневолять Тебе
виявити тайни.*
10. *Змагатимеш до поширення сили,
слави, багатства й простору
Української Держави*

Молитва українського націоналіста

Україно, Мати Героїв, зійди до серця мого, прилинь бурею вітру кавказького, шумом карпатських ручаїв, боїв славного Завойовника Батька Хмеля, тріумфом і гуком гармат Революції, радісним гомоном Софійських Дзвонів. Нехай в Тобі відроджуся, славою Твоєї опромінюся, бо ти – все життя моє, бо Ти – все моє щастя.

Задзвони мені брязкотом кайдан, скрипом шибениць в понурі ранки, принеси мені зойки катованих в льохах і тюрмах, і на засланні, щоб віра моя була гранітом, щоб росли завзяття, міць, щоб сміло я йшов у бій так, як йшли герої за Тебе, за Твою славу, за Твої Святі Ідеї; щоб помстити ганьбу неволі, потоптану честь, глум катів Твоїх, невинну кров помордованих під Базаром, Крутами, в Кінгірі і Воркуті, геройську смерть героїв Української Нації, Української Національної Революції – полковника Євгена Коновальця, Басарабової, Головінського, Шухевича, Бандери та славу смерть Данилишина і Біласа, і тисяч інших не знаних нам, що їх кості порозкидані або тайком загребені.

Спали вогнем життєтворчим всю кволість у серці моєму. Страху нехай не знаю, що таке вагання. Скріпи мій дух, загартуй волю, у серці замешкай моєму!

У тюрмах і тяжких хвилинах підпільного життя рости мене до ясних чинів. В чинах тих хай знайду я смерть солодку, смерть в муках за Тебе, і розплинися в Тобі я, і вічно житиму в Тобі, Відвічна Україно, Могутня і Соборна!

Символ української нації

Коновалець Євген – "Віра", "Дід", "Дядько" (14.06.1891, с Зашків, Жовківський р-н, Львівська обл. – 23.05.1938, Роттердам, Голландія) – визначний український військовий і політичний діяч, полковник Армії УНР. У 1917 році в Києві сформував корпус Січових Стрільців. У серпні 1920 році сприяв створенню Української Військової Організації (УВО), а 1929 року була створена Організація Українських Націоналістів (ОУН). Обидві організації очолював Є. Коновалець.

Активна діяльність по розбудові ОУН, намагання привернути увагу Ліги Націй до голодомору в Україні, спроби налагодити підпілля в радянській Україні викликали занепокоєння Москви. 25.05.1938 року Є.Коновалець був підступно вбитий радянським агентом "Павлусем" – Павлом Судоплатовим.

Похований Є.Коновалець у Роттердамі. Цвинтар Кросвік.

1991 року в Зашкові, в родинному домі Коновальців відкрито музей і встановлено пам'ятник

Всю біографію полковника армії УНР¹ Євгена Коновальця можна звести до короткої формули: "жив для України і загинув за неї".

Українська історична наука ще не визначила роль і значення найвидатніших осіб історії України ХХ ст. Маніпуляції з іменем полковника Є.Коновальця та інших діячів національно-визвольного руху продовжуються, навіть посилюються.

Незалежно від цього не підлягає сумніву, що Є.Коновалець займає одне з перших місць серед борців

¹ УНР - Українська Народна Республіка

за волю нації та побудову незалежної української держави.

Коновалець став героїчною постаттю не через свою трагічну смерть. Він став лідером нації задовго до загибелі. Для минулих, нинішнього і майбутніх поколінь свідомих українців важливими були, є і будуть: велич духу Полковника, його мужність та відданість справі української незалежності. Він ще при житті став символом національно-визвольної боротьби за Українську Державу.

За десять років до смерті була опублікована його праця "Причинки до історії української революції" (1928). Фактично, це – політичний заповіт полковника.

"Причинки" слід розглядати як духовницю досвідченого політика і воєначальника, скеровану до сучасників і нащадків.

Шість ідей, сформульованих полковником Є.Коновальцем, цілком актуальні до сьогодні, і варті розгляду. Хоча б для того, щоб уявити, як виконуються політичні заповіді українських вождів національно-визвольної боротьби.

Ідея перша. Основне завдання національно-визвольного руху – це боротьба з окупантами за утворення Української держави.

Важко вважати, що таке завдання в наш час виконане до кінця. Якщо політики вважають, що "державотворення триває" – то що ж було створено за 15 років?

Ідея друга. В боротьбі за Українську державу та її забезпечення від агресії зовнішніх ворогів український національно-визвольний рух на кінцевому етапі мусить спиратися на Українські збройні сили, українські за своїм командним складом та за своєю ідеологією.

Відомо, що Українська армія не відповідає цим вимогам. Вона давно вже не підходить під параметри

сучасної армії. "Українська армія не є модерною збройною силою великої держави і є армією без ідеології".²

Ідея третя. Основним фактором безпеки держави повинна бути опора на власні сили. Основні вороги України – зовнішні. Без їхнього втручання внутрішні політичні та економічні протиріччя вирішуватимуться згідно з законом або навіть безконфліктно. В зовнішніх політичних орієнтирах не можна шукати опори одночасно в силах, що ворожі одна одній.

Важко уявити собі абсурднішу зовнішньополітичну доктрину як "багатополюсну" орієнтацію, а тим більше, співпрацю з потенційним ворогом української державності.

Ідея четверта. Україна мусить бути єдиною, соборною державою, що веде рішучу боротьбу з будь-якими, інспірованими ззовні, проявами внутрішньо національного сепаратизму; всіма силами треба "мурувати єдність наддніпрянців і галичан".

Кримський й харківсько-донецький сепаратизми, рецидиви галицького й закарпатського сепаратизму підігруються зовнішніми антиукраїнськими силами, які роздувають надумані східняцько-західняцькі несумісності.

Ідея п'ята. Дисциплінованість в державному, громадському, економічному, військовому житті.

"Заклики до встановлення ладу і порядку в державі викликають страшенну лють антидержавних і антинаціональних, а зокрема, бюрократично-мафійних елементів, які ховаються за щит фальшивого лібералізму, звинувачуючи противників існуючого

² Я.Дашкевич. Полковник Євген Коновалець та його політичний заповіт

хаосу в тоталітарному фашизмі (але не в тоталітарному комунізмі!)"³.

Ідея шоста. Непридатність колективного керівництва державою, особливо в складний конфліктний час.

"Формальний владний плюралізм (але без фактичного розподілу компетенцій) призвів уже до колективної некерованості в державі. І тут також заклики до ладу і порядку натрапляють на безпардонну протидію. Хоча, як свідчить історія, об'єднання всіх державних компетенцій в одних розумних, чесних і незалежних від будь-яких політичних і кримінальних факторів руках, під час т. зв. перехідних періодів, здатне було виводити держави на шлях, що вів до піднесення."⁴

Постать полковника-провідника, великого патріота і борця, для якого доля України була понад усе, для якого не існували приватні інтереси, постать великого організатора і людини непохитної волі притягає і притягатиме погляди людей сучасних і наступних поколінь.

Історики не бавляться в гру "що би було, якби було", але зрозуміло, що історія України в другій половині минулого століття покотилася б інакше, якщо б Коновальця не вбили⁵.

Та ми далі віримо, що буде новий провідник – новий полковник з залізною волею, який виведе державу і націю з сліпої вулички на широкий, належний Україні шлях.

³ Я. Дашкевич. Полковник Євген Коновалець та його політичний заповіт

⁴ Там же

⁵ Полковник Коновалець загинув на 46-му році життя, коли він був повний сил, енергії, планів.

Українська Військова Організація
ім. полковника Коновальця

*полковник
Євген Коновалець*

**ПРИЧИНКИ
ДО ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ**

Доброчинний громадський Фонд
ім. Князя Осмомисла

Львів 2001

Євген КОНОВАЛЕЦЬ

Є.Коновалець – у піснях УПА⁶

Уснопоетична пам'ять зберегла народні твори про Євгена Коновальця, які, в основному, стосуються його трагічної загибелі.

Найбільш популярною є пісня "В Україні сумні свята". Є кілька її варіантів, що відрізняються окремими образами, лексикою, поетичними засобами.

Перша строфа у багатьох варіантах однакова:

Сего року сумні свята,

Коновальця кров проллята. (125, 126)

Згодом словосполучення "*Сего (цього, того) року сумні свята*" замінилось іншим, більш загальним "*В Україні сумні свята*".

Є ще цікаві варіанти змін у текстах. Так, наприклад, в одних зразках говориться прямо, що Коновальця вбито ("*Вбили, вбили Коновальця*" (126), "*вбили наші воріженьки найкращого сина*" (128), " В інших це передається символічно – "*Вивісили чорну фану*" (126, 129). Чорна фана – виступає символом смерті.

Церковні дзвони з давніх-давен сповіщали людям про якусь трагічну подію. У даному разі дзвони повідомляють про смерть Коновальця:

В церкві дзвони задзвонили:

Коновальця нині вбили.

А в іншому варіанті присутній образ родини, що тужить. Тужить не тільки вона, а й уся Україна, по якій застогнали дзвони:

Як почули то в родині,

Задзвонили по Вкраїні.

Про смерть Коновальця є цікаві зразки з дещо відмінними початками.

⁶ Номери пісень дано відповідно до "Літопису Української Повстанської Армії." Т.25. Торонто-Львів "Літопис УПА", 1996.

*Чи ви чули, українці, сумную новину,
Що у місті Роттердамі Коновальця вбили.*

або:

*Чи ви чули, українці, як дзвони дзвонили
Що у місті Роттердамі Коновальця вбили.*

або:

*Розійшлася сумна вістка по Вкраїні-мамі,
Що убили Коновальця в місті Роттердамі.*

або:

*Там далеко в Роттердамі сталася новина,
вбили наші воріженьки найкращого сина.*

Об'єднує цитовані варіанти точна вказівка на місце загибелі героя – Роттердам.

У деяких варіантах показано, як загинув полковник, – *"його тіло розірвало"*. Показана і зброя, якою було вбито Є.Коновальця – *"той годинник розірвало"*.

Годинник виконує тут подвійну функцію: це і пристрій на вибухівці, і символ ліку часу, що відміряв життя Євгена.

Деякі пісні містять ймовірні історичні факти. Після смерті полковника Є.Коновальця усі підозрювали у вбивстві зв'язкового "Валюха".

"Валюх" приніс полковникові пакунок, щоб той відкрив його лише за деякий час.

*Та приніс йому дві пачки, дві маленькі скрині.
І просив не відчиняти, аж за дві години.*

Здебільшого в текстах говориться, що смерть до Є.Коновальця прийшла несподівано, тому він не встиг попрощатися зі своїм народом:

*Він з народом не прощався,
Бо на смерть не сподівався.*

або:

Ой ти Євгене Коновальцю,

*ти цього не сподівався,
що з народом українським
ти не розпрощався. (127)*

У деяких текстах простежується передбачення героєм своєї близької смерті ("знав давно, що сам загине") і показано причину її – він покладе свою голову за рідну землю – "за матінку Україну".

У коляді "Пішла вістка" до трагічної події, що сталася в Роттердамі, вплітаються мотиви, пов'язані зі здобуттям незалежності Закарпатської України того ж 1938 року:

*Б'ються браття з Закарпаття...
Аж каміння скаче,
За тобою, Коновальцю,
Вся Вкраїна плаче.*

Народ знав, що вбивство не було випадковим – "убили Коновальця, як важну особу". Його ім'я згадується поруч з іменем Симона Петлюри:

*Ми пам'ятаєм Базар і Крути,
Кривавий Париж і Роттердам,
Де впали вірні сини Вкраїни,
Де внав Петлюра і Євген!*

Або:

*Ми пам'ятаєм Базар і Крути,
криваві рани, ще й Роттердам,
де впали наші вожді України,
де згинув Семен і Євген. (531)*

За полковником "заплакала Україна. за ним затужила" (128), тому що "Вбито вождя на чужині" ("Пішла вістка", 129).

*"Рости, Коновальців дубе,
Бо Євгена вже не буде,
Рости, дубе, не хилисі,
Де він лежить, подивисі." –*

звертаються люди до дуба, щоб він не похилився, не зламався, а приніс хоча б якусь вісточку на рідну землю, яка вже давно чекає на нього. Для України є великою трагедією, що чужа земля пригорнула її сина. "Ой чужа земля накрила", – співається в пісні, і закінчується цей варіант риторичним запитанням: "Коли вернешся, мій сину, На рідную Україну?"

Особливого звучання мають пісні зі звертанням до землі, що перегукується з народними голосіннями:

*Ой ти земле, ой ти чорна,
Прийми тіло, не будь горда. (127)*

Сумуючи з приводу втрати героя, співається – "Пішов від нас рідний Батько в глибоку могилу" (128) і "він вже більше не поверне із темного гробу".

Але закінчуються пісні оптимістично:
*Не тіштесь, вороженьки, що ви його вбили,
Бо за него ви підете усі до могили.*

Або:

*Не тіштесь, воріженьки, що ви Батька вбили,
Ані Москва, ані ляхи не вб'ють нашу силу! (128)*

Або:

*За Петлюру, за вождів повстання,
Коновальця пресвятую кров,
за Соловки, каторгу, заслання,
за ЧеКа, за плями від оков –
вже встає, з великої руїни,
під прапором реву канонад,
вже встає соборна Україна:
зацвіте державно-творчий лад. (170)*

Побутування різних варіантів пісень про трагічну загибель Є.Коновальця свідчить про велику любов і шану українського народу до свого великого сина, захисника і провідника.

Сучасна чоловіча сорочка,
присвячена пам'яті Євгена Коновальця.
Ательє "Рідна мода". м. Харків

Василь Білас
(17.09.1911-23.12.1932),
учасник бойових акцій УВО на "Банк Людови", на
пошту в Трускавці й Городку. Повішений у Львові

Дмитро Данилишин
(02.04.1907-23.12.1932),
Член УВО й ОУН, виконавець атестату на Т.Голувка;
учасник бойових акцій в Бориславі, Трускавці й
Городку. Повішений у Львові.

Це люди – на сталь перекуті в огні

Василь і Дмитро були майже однолітки, Василеві виповнилось 21, а його дядькові по матері – Дмитрові – 24 роки. Обидва, по закінченні народної школи, почали працювати. Василь – продавцем у крамниці, а Дмитро – у шевця. Ще замолоду хлопці стали членами УВО-ОУН⁷, де належали до бойового відділу. Одержавши наказ, вони покидали свою працю, їхали виконувати завдання і знову поверталися до своїх щоденних занять у Трускавці, де проживали.

У листопаді 1932 року бойовики виконували чергове завдання у місті Городок. Відбувся бій. Були жертви з обох сторін.

Після невдалої операції В. Білас і Д. Данилишин хотіли повернутись додому залізницею. Однак польська поліція на станції намагалась їх схопити. У перестрілці один з поліцейських був поранений, другий – загинув, що потім й стало підставою для смертельного вироку героям. Василь і Дмитро пішки попрямували до Дністра.

Вранці вони зайшли до одного сільського господаря. Помилися, почистили одяг, поснідали, заплатили за гостину й пішли далі. Та польська поліція оголосила, що шукає злочинців, які пограбували український кооператив. Обурені селяни кинулися доганяти “грабіжників”.

Біля села Веринь на хлопців накинувся натовп селян і почав їх бити. Священик намагався зупинити людей. Коли з’явилась польська поліція, хлопці, підтримуючи один одного, обнявшись стали на горбку біля хреста при дорозі. І Дмитро Данилишин сказав до селян: “Ми є члени Української Військової Організації.

⁷ УВО – Українська Військова Організація;

ОУН – Організація Українських Націоналістів.

Ми за Україну гинемо! Якщо ви так далі будете робити, то України не побачите!” Селяни впали на коліна немов перед святим образом. Бачачи безвихідне становище, Василь просив Дмитра застрелити його і себе, але Дмитро відповів: “Вони самі покінчать з нами!” Він не помилився. Поліція закувала їх в кайдани, важко побила й перевезла до Львова.

Суд почався 17 грудня 1932 року. Дмитро Данилишин увесь час мовчав і ні у чому не признавався. Промовив він лише тричі: раз, щоб врятувати Василя, стверджуючи, що на станції стріляв тільки він, а не Василь; другий раз, коли польський суд хотів поширити їх провину, а третій раз, коли свідок отець Індій повторив слова Дмитра: “Ми за Україну гинемо!”, тоді сильний і мужній Дмитро заплакав і пояснив суддям: “Не думайте, що я за себе плачу! Я знаю, що мене жде. Я був і є на все приготований. Тільки жалую, що не зможу далі працювати для Неньки України”.

Це говорила молода людина, яка на порозі життя має віддати його в жертву для ідеї!

Підсудних боронили шість українських адвокатів. Це були відомі на теренах Галичини оборонці.

Олександр Марітчак – адвокат Василя Біласа у своїх спогадах про суд писав: “Всі оборонці прийняли одну лінію оборони, а саме: підсудні діяли як члени військової організації і незалежно від того, чи це була підпільна, чи т. зв. легальна організація, її члени підлягали військовій дисципліні... Підсудні були обов’язані присягою виконати наказ і тому слід їх трактувати не як звичайних злочинців, але як військовиків. В ніякій збройній сутичці не карається смертю військовиків чи полонених, які, виконуючи наказ, часто були примушені вбивати противників.

Відповідні постанови містяться в міжнародних договорах і бережені міжнародним правом.

А тут у процесі перед польським наглим судом у Львові засуджено двох юнаків, Данилишина і Біласа, на кару смерті через повішення і присуд виконано, коли президент Польщі не покористався правом помилування.”

Ніякий з тодішніх політичних процесів, не викликав такого зацікавлення серед українців всього світу, як процес проти Данилишина і Біласа... До цього у жодному політичному процесі не було виконано вироку із смертним присудом.

У час страти били дзвони всіх греко-католицьких церков м. Львова. Відправлялися панахиди в церквах Галичини, Чехословаччини, Німеччини та української діаспори за океаном.

Через півгодини після екзекуції поліція таємно поховала тіла Д. Данилишина й В. Біласа на Янівському цвинтарі у Львові. Навіть рідня загиблих не могла бути на тих похоронах.

Смерть Біласа і Данилишина потрясла населення західноукраїнських земель і прихилила його на бік Організації Українських Націоналістів, яка боролася за визволення країни. Її ідеї стали ідеями широких мас.

Про Біласа і Данилишина творилися легенди, складалися пісні. Їх вшанували своїми поезіями Олег Ольжич, Олена Теліга.

До сьогодні палає почуття пошани й подиву до героїв української національної революції, які віддали своє життя за волю України.

“Світлиця” № 50 , 4 серпня 2006

Українська страждальна мати

У Степана і Анни Кук було шестеро дітей: п'ять синів і одна донька. Батько родини – людина спокійної вдачі, робітник залізничної станції. Мати – ініціативна, бойова жінка. вона вела не велике господарство і займалася вихованням дітей. Саме мати вложила у душі дітей незламний характер борців за долю України. Усі шестеро були учасниками національно-визвольного руху.

З шістьох дітей Анна втратила чотирьох: Гілярка стратили у 1938 поляки, Ілько загинув на Волині в час наступу німців, Івана і Филимона вивезли більшовики на Сибір (один з них там загинув), донька померла в 1994, а Василь, який після загибелі генерала-хорунжого Романа Шухевича (Тараса Чупринки) очолив Провід ОУН, був зрадливо "накритий" у бункері біля села кругів, відбув семилітній термін у концтаборі. Після звільнення жив у Києві, працював над виданням Історії Визвольного Руху 30-50-х років 19 ст. Помер

Найбільш улюбленою дитиною був молодшенький син Гілячко. Вона називала його "мій Гілярцьо", або "мій синунцьо". він мав ніжне, майже дитяче обличчя, чорні, глибокі очі, що завжди сміялися, а усмішка була така щира і невинна, що ніхто не повірив би в переступлення ним карного закону. І саме його мати втратила першим.

Гілярка Кука – 20-літнього студента засудили на кару смерті за напад на двір Ясинських на ідейному підґрунті. Вирок прийшлося ждати довго. Цілі тижні і місяці проводив хлопець у самоті. Почуття, які нуртували в душі, він приглушував сильною волею.

Нарешті, 23 серпня 1938 року прийшло рішення. Присуд смерті. Він мав бути виконаним 25 серпня, про що було повідомлено матері.

"Що ж діяти! Така вже Божа воля!" – здавивши біль, відповіла Анна.

Ніхто не знав, що діється в її серці, якою силою стримує сльози. Коли адвокат просив, щоб вона при останній зустрічі з сином не плакала, аби не спричинити плачу у сина, бо він ні у якому разі не сміє зломитися, вона твердо сказала: "Вони у мене сльози не побачать! Вони мали би тішитись тим, що завдають нам такий великий біль, що роблять мені таку страшну кривду? Ні! Їм того не діждатися. Тільки боюся за мого старого. Ми йому ще нічого не сказали. Він, напевно, не видержав би. Такий м'який, як віск. Скажемо йому тоді, коли вже буде по всьому. Тому його, навіть, юди не брали. А тут вам за ваше добре серце до мого Гілярця я принесла гостинця: курочку, бо більше нічого не мала".

Ця Мати в такий жахливій хвилині свого страждального життя не забула про те, що наказує прадавній звичай доброї поведінки – прийти з гостинцем.

Після зустрічі з сином, вона повернулась до адвоката, який не міг знайти спокою: "Я була у мого Гілярця! Він спокійний! Навіть сміявся, коли говорив зі мною... Я знаю, що моя дитина не вийде зі себе, не зломиться, та все ж таки я йому сказала: "Слухай, Гілярцю, що би ти, дитинонька, випадково не зломився й не зробив стиду. Ти не гинеш за що-небудь. ти не зробив цього для себе, а для справи, для нас усіх. Тримайся, дитинонько, будь спокійний, закуси губи й видержи до останньої хвилини". І він обіцяв, а він уміє додержати слово. Я свою дитину знаю..."

Навіть Богоматір плакала, коли втрачала Сина, а довгі віки художники напружували уяву, щоб відтворити цей біль і ці сльози. А тут, наша селянка, нещасна матір. Її давить не менший біль, але вона в

такій скорботній хвилині не заплакала, вона ще й сина підтримувала. Та хто ж у силі змалювати цю скорботну матір-селянку з її болем, без сліз?

І син був гідний матері. В останні хвилини додержав слова. З усмішкою на лиці, з роз'ясненими очима пішов на смерть.

Спогади адвоката Степана Шухевича вперше були надруковані у щоденнику "Краківські вісті" (№83) 20.04.1941, а переповіла їх вам Людмила Огнева.

"Світлиця", №16, 14 березня 2003.

Сайти hatanm.org.ua та poshtovh.org.ua

Українська повстанська армія – славна армія героїв

*Якби я мав таку армію, як УПА,
фашистський чобіт не топтав би
французької землі!!!"*

Шарль де Голь, президент Франції

Український народ продовж віків боровся за свою державну самостійність, збереження національної самобутності, проти використання його іншими державами у своїх егоїстичних намірах. Як окрема нація, українці виступали на ВЛАСНІЙ ЗЕМЛІ під час Другої світової війни проти гітлерівської Німеччини та сталінського тоталітарного режиму.

У підпільній газеті "Вісті", що вийшла у грудні 1943 року, про УПА було написано наступне:

"УПА – це збройна сила українського народу. Боротися в рядах УПА – почесний обов'язок кожного громадянина України.

УПА бореться:

- за самостійну Соборну Українську Державу;
- за новий справедливий лад і порядок в Україні без панів, поміщиків, капіталістів і большевицьких комісарів;

- за новий справедливий міжнародний лад і порядок у світі, побудований на шануванні прав кожного народу та його незалежний усесторонній розвиток у власних державних формах;
- проти німецьких та московських імперіалістичних наїзників, що змагають до поневолення та знищення українського народу;
- проти імперіалізмів як джерела воєн і поневолення народу;
- за свободу друку, слова, думки, переконань, віри та світогляду”.

Проти українських націоналістів воювали об’єднані сили I-го й IV-го Українських фронтів, військ НКВС і КДБ, прикордонних військ та винищувальних загонів. Їм протистояла героїчна повстанська армія, чисельність якої за різними джерелами сягала 100, 200, 600 тисяч чоловік.

Колишній офіцер КДБ Володимир Ушенко, котрий вийшов із цієї організації в 1990 році, згадує: “Полковник І. Шарубалко радив як легко визначити і запам’ятати чисельність УПА: 200-200-200. Тобто 200 тисяч “бандитів” було знищено, 200 тисяч захоплено в полон, 200 тисяч пішло на Захід. Отже, чисельність УПА – 600 тисяч.

Два роки тому я зустрічався з Миколою Лебедем, який очолював Службу безпеки УПА, і він мені сказав, що постійно діюча повстанська армія нараховувала 40-50 тисяч осіб. А КДБ завищувало данні про чисельність повстанців тому, що проти них було кинуто 10 дивізій НКВС, а це мінімум 100 тисяч чоловік. З документів я бачив, що активна боротьба УПА тривала до 1957 року і навіть 1962-го траплялися ще окремі бойові акції.

Якщо взяти число 600 тисяч – оце, мабуть, і буде та кількість бійців, що пройшла через УПА за 10-15 років. Зрозуміло, що кадрових енкаведистів і кадебістів за ці роки воювало проти повстанців значно більше. Я закінчив військове училище, тому мені знайомі цифри так званої готовності мобілізації. А саме – визначено, що 15 чоловік мирного населення дають одного, хто за віком, здоров'ям здатен носити зброю. Отже, помножити 50 тисяч на 15 років, ми й отримаємо приблизно ту кількість вояків – 600 тисяч, що представляли 8-9 мільйонів населення західних теренів України. Оця досить приблизна математика й твердить, що проти НКВС піднявся весь народ, і саме цей факт старанно замовчувався” (“Народна газета”. -1995. – № 5 (186)).

Командувати такою величезною армією та ще й у неймовірно важких умовах міг лише надзвичайно талановитий полководець. Саме таким і був генерал-хорунжий Роман Шухевич.

Опір комуністичному режиму в Західній Україні був такий потужний, що в березні 1947 року ЦК ВКП(б) віддав наказ ужити спеціальних заходів для його придушення. З цією метою МДБ і МВС створили окреме управління – “2-Н”, підпорядкувавши внутрішні війська органам держбезпеки. Для керівництва загальною операцією та її здійснення було залучено понад 700 осіб. Це були не прості солдати, а виключно оперативники-офіцери. Але навіть за такої мобілізації всіх сил органів КДБ розшук генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича тривав 3 роки.

Ще за життя генерала в міністерстві державної безпеки УРСР була складена його характеристика: “Шухевич, як один з великих організаторів і керівників банд оунівського підпілля в Україні, користується

великим авторитетом в Закордонному бюро Проводу ОУН та, особливо, у Степана Бандери.

Шухевич відомий як сильний оунівський конспіратор; навіть близькі до нього особи, з якими він переховується, не знають його прізвища, псевдонімів і становища, яке він має в оунівському підпіллі...”

Це – фрагменти з формуляру № 586, складеного початково Управлінням 2-Н Комітету держбезпеки при Раді Міністрів УРСР.

В Югославії збройний антикомуністичний рух було придушено протягом неповного року після захоплення влади комуністами Тіта. У Литві зелені брати активно діяли приблизно 3-4 роки. У Польщі уряд т. зв. національної єдності утворився через місяць після закінчення війни, і за рік-півтора позбавив будь-яких шансів підпільну антикомуністичну боротьбу. Чехословаччина, Румунія, не кажучи вже про Східну Німеччину і Східну Австрію, покірно схиляли голови і склали руки без наміру творити будь-яке антикомуністичне, а тим більше збройне підпілля. Угорщині знадобилось більше ніж 10 років, щоб відродитися до боротьби.

Тільки Україна, незважаючи на формальне закінчення Другої світової війни, ще п’ять років – під керівництвом генерала Романа Шухевича – вела боротьбу з озброєним до зубів ворогом, переможцем у війні.

Якості політичного і військового діяча виняткової сили і впливу, якими був наділений генерал-хорунжий УПА, свідчать, що Україна ХХ століття мала харизматичного лідера. Ним був Роман Шухевич. Це було очевидним і в 1946, і в 1947, і в 1950 рр., це очевидно і тепер. Думки, висловлені

Романом Шухевичем у ті часи, не втратили актуальності ще й сьогодні:

“Українська справа починає тільки завойовувати собі у світі права громадянства. Все це в результаті нашої боротьби в Краї. ... Якщо ми на СУЗ (східноукраїнських землях - Л.О.) зуміємо у всіх обласних центрах очолити у відповідний момент масові прояви волі народу до Самостійної України – ми перемогли...” (3 листа Романа Шухевича до зв’язкової Проводу ОУН Ольги Ільків (“Роксоляни”). В. Нікольський “Підпілля ОУН(б) у Донбасі”).

“Стан, який існує сьогодні, не сміє продовжуватися. Не сміє бути жодного розподілу на греко-католиків і православних, автокефальників і соборників, а зокрема на “східняків” і “західняків”. На такий розподіл не можна байдуже дивитися. ... У спільній праці й боротьбі мусять щезнути всі різниці між українцями. ... Це дуже важливе, прямо центральне завдання....

Сьогодні всі партійні розходження мусять цілком уступити, мусять бути підпорядковані одній меті – справі визволення українського народу. Розподіл сьогодні може йти не по лінії тих чи інших партій, а по лінії патріотів і зрадників українського народу...

Тим, які засліплені своїми власними інтересами не знайдуть відваги й охоти покинути свої виступи проти Визвольного Руху на Рідних Землях і свідомо продовжуватимуть обезцінення його – Край виразно заявляє, що їх роботу він розглядатиме, як злочин супроти українського народу і його визвольної боротьби в Україні.” (Роман Шухевич. “Звернення Воюючої України до всієї української еміграції”, жовтень 1949 р.)

Любомир Полюга - зв’язковий Романа Шухевича - на питання журналіста: “Чи УПА мало вплив на

помаранчеву революцію, в основному на молодь, яка там була у великій кількості?” – відповів словами Романа Шухевича, які той проголосив по закінченню зборів УГВР (Української Головної Визвольної Ради) 16 липня 1944 року:

“Ми всі – вояки УПА і всі підпільники, в тому числі і я, повністю свідомі, що колись доведеться загинути в боротьбі з брутальною силою. Але запевняю вас – ми не будемо боятися вмирати, бо вмираючи будемо свідомі того, що станемо добривом української землі. Ця наша рідна земля потребує ще багато добрива, щоб у майбутньому на ній виросла нова українська генерація, яка завершить те, що нам не суджено завершити. Ми глибоко віримо в українське молоде покоління, що прийде по нас... Наша боротьба все одно намарне не пропаде. На героїських вчинках наших борців виховається нове покоління і продовжить нашу справу...”. (Матеріали Другої учнівської конференції до 100-річчя від дня народження Романа Шухевича “Роман Шухевич – національний герой України”. Княгиничі. 2007. С. 34)

Історія національної визвольної боротьби українського народу, історія його збройних сил – Української Повстанської Армії, постать одного з її організаторів – Головного командира, видатного стратега партизанської боротьби, ще не знайшли відповідного місця у світовій історії. Не зрозуміло, чому в ній є ім'я Ернесто (Че- Гевара, а немає імені Романа Шухевича.

Поміркуймо кому це потрібно?!

„Україна молода”. 2007.

Листівка. 25.03.07

Сайту hatanm.org.ua та poshtovh.org.ua

"Орлик" – воїн Армії Безсмертних

Газета "За вільну Україну" (жовтень 2001 р.) під заголовком "Воїни Армії Безсмертних" надрукувала, за матеріалами МГБ, "Списки повстанців ОУН-УПА, які полягли у боротьбі з московськими більшовиками за волю України в 1944-1953 рр." За номером 98 значиться Любомир Гудз. Дата і місце загибелі – 19.11.1947, м. Дрогобич. Але мгебісти помилились: "Любко" – "Орлик" – Любомир Гудз в ту жахливу ніч не загинув.

Полювання за "орликом" почалося раніше. Навесні 1945 року за дорученням дрогобицької ОУН він створив підпільну молодіжну організацію "Юнак".

Юні підпільники розповсюджували небезпечні для влади листівки про "щасливе життя у колгоспах", про масові злочини ВКП(б), про найкривавішого в історії людства диктатора Сталіна, для загонів УПА збирали зброю, набойі. Вони були очима та вухами повстанців.

У квітні почалися арешти і розстріли юних підпільників. Шукали провідника організації. Любомира Гудзя – учня 8-го класу першої дрогобицької школи у 1946-му арештовували двічі: у квітні та червні. Кожного разу слідство тривало кілька місяців. Юнак зазнав катувань. Але тримався з гідністю: своєї вини не визнав, нікого не видав. З першого ув'язнення його викупив батько за 20 кг. муки та 10 кг. м'яса. Удруге – судив військовий трибунал. Потім було пере слідство. За відсутністю доказів його причетності до підпільної роботи Любомира випустили. Але не витримала катувань Оля: донесла на "Орлика". Утретє арештовували без свідків у червні 1947-го. Знову нещадно відшмагали гумовим шлангом, наповненим металевими кульками. Від одного удару темніло в очах, а треба було витримати град ударів по голові, плечам

животі, руках, ногах. Слідчий ще копав чоботом свою жертву скільки мав сили, хапа за волосся і термосив доки в руці не залишався жмуток. Від Любомира вимагали видати місце знаходження лоївки і командира. Втративши Надю вибити з хлопця хоч щось, змінили тактику: почали умовляти. Він розумів: тепер вже "або-або", і так щиро запевняв катів, що не знає де розташована лоївка, але спробує дізнатись. Йому повірили і випустили під підписку.

У ту ж ніч "Орлик" зустрівся з командиром загону УПА. За розпорядженням провідника "Ореста" Любомир залишився в боївці. А його батьків – Стефана і Стефанію Гудзів з 5-ти річним сином, влада конфіскувавши майно, вислала за Урал.

Молодіжна організація "Юнак" продовжувала діяти до листопада 1947 року . репресивні органи шукали можливостей проникнути в ряди організації їм вдалося завербувати Євгена Бориславського, який видав підпільників. Почалось полювання за керівником організації.

19 листопада 1947 року Бориславський зустрівся з Гудзем з метою передачі шкіри на взуття повстанцям, а в дійсності, здачі "Орлика" чекістам, смертельний вирок якому вже було винесено. Це сталося на одній з тихих вулиць Дрогобича. Вбивця висадив у юнака цілу пістолетну обойму. Кулі навиліт пробили легені і ноги, не зачепивши кісток.

Коли Любко опритомнів, поруч нікого не було. Можливо вбивці вважали, що жертві – кінець, і на деякий час залишили тіло без догляду. Захлинаючись кров'ю, ледве пересуваючи ноги, юнак дістався до криївки. Звідти його перевили до рідної тітки Ганни – подалі від криївки, куди вели криваві сліди. але за якусь годину вороги все ж-таки знайшли Любомира. Знову

У квітні 1948 року провідника "Юнака" – Любомира Гудза судило "особоє совещаніє" і винесло вирок – 10 років ув'язнення. Це було підступне покарання, бо перед закінченням терміну його, як правило, автоматично подвоювали, а там ще продовжували. Від вічного ув'язнення "Орлика" врятувала смерть Сталіна. За 8 років неволі Любомир пройшов крізь пекло Дубровлага у Мордовії, Карагандинського, Кемеровського та Омського концтаборів. Термін заслання відбував разом з батьками на Уралі.

Чи зломилася доля "Орлика"? Опинившись, як каже, на добровільному засланні на Донеччині, він не припиняє боротьбу за Соборну, Незалежну Україну. У Маріуполі Л. Гудз заснував перші осередки козацтва, політичних партій УРП, НРУ. Був членом обласної УГС. А сьогодні Любомир Степанович Гудз очолює Маріупольську міську організацію НРУ, є членом Проводу ДОО НРУ.

"Що було і є дороговказом, які цінності Вам найдорожчі, шановний Друже?" І чую тиху, без пафосу відповідь: "Бог і Україна".

22 жовтня 2002 р.

"Шлях перемоги". лютий 2003 р.?§ "Донеччина"

Сайти hatanm.org.ua та poshtovh.org.ua

Безсмертний дух українських героїнь.

Місяць лютий – особливий в житті Союзу Українок. Саме тепер у всіх державах світу, де існують ці організації (США, Австралія, Канада, Польща, Бельгія, Литва, Швейцарія) вшановують пам'ять незабутніх Героїнь нашого народу.

Про легендарну Ольгу Левицьку-Басараб – зв'язкову Української Військової Організації всі знають, що після трьох діб жорстоких катувань вона загинула 12 лютого 1934 року в польській в'язниці, але тайни не видала. Її останні слова, передані на Волю: *"За кров, за сльози, за руїну Верни нам Боже, Україну! Вмираю, замучена – помстить!"*

1939 рік приніс багато зла українцям Галичини. Закрито всі українські установи, заборонено культурно-просвітні організації (Просвіта, Союз українок) заборонено молодіжні організації (Українська молодь Христові, Пласт, Січ тощо). Насильно накинуто марксистську ідеологію та русифікацію. Але підпільно діяла Організація Українських Націоналістів (ОУН), створена ще за часи польської влади. ОУН намагалась допомогти українцям в боротьбі за свої права.

В січні 1941 року у Львові відбувся суд над 59-ма молодими людьми. Серед них було 22 жінки. Усі трималися добре, не каюлися. Але вершком мужності була постава Наталі Вінників. Синці та криваві плями на тілі свідчили про її допити без відповіді. Вона тільки визнала, що була керівником молодіжної гілки ОУН в школі №5, мала псевдо "Ада". В протоколі з її слів записано: "На підставі Заповідей не бажаю називати учасників організації, не бажаю говорити про свою роботу в ОУН. Бажаю бути надалі вірною своїй організації, більш нічого не скажу, бо я хочу, щоб була Самостійна Україна. Остаюсь на позиціях Оонівської влади. Наталя Вінників. Львів, 19. XI. 1940 р.". Тут же на протоколі вона написала Декалог – 10 Заповідей українського націоналіста.

Наталя Вінників була засуджена на кару смерті. після пересуду замінено смерть на тюрму. Під час нападу німецької армії Наталі вдалось втекти з

бердичівської тюрми. Поїхала до Києва, там її вхопило гестапо. Розстріляна у Бабиному Яру 9 лютого 1942 року.

Там же 21 лютого 1942 року німці знищили члена ОУН поетесу Олену Телігу.

За приналежність до ОУН польський суд посадив студентку Дарцю Гнатківську. В суді вона відповідала лише українською, трималася мужньо. Її наречений – провідний член ОУН – Микола Лебідь був засуджений варшавським судом до кари смерті, яку замінили на довічне ув'язнення.

Подиву гідні їхні любов і вірність. У тюрмі вони взяли церковний шлюб, свідками якого були тюремні мури і заграбовані вікна. Вірили, що Польща довго не втримається. І незабаром, насправді, зустрілись на волі, коли впала польська держава.

Та не довелось довго тішитись волею. 1941 року Дарця попала до німецької тюрми. Там народила доньку. 1944 року знову арештована німцями. Її били, допитували, вона лише просила гестапівців віддати донечку першій зустрічній людині на вулиці. Але німці цього не зробили. Разом з дитиною, матір'ю і тіткою вивезли до Німеччини і там тримали в бункері до кінця війни. Дитину брали на антропологічні досліді.

Дарця Гнатківська мужньо перенесла всі випробування і труднощі, до кінця життя була справжньою патріоткою, другом і однодумцем Миколи Лебеда. Померла 24 лютого 1989 року у Юнкерсі.

Не всім дано бути героями. але кожна жінка повинна пам'ятати про безсмертну силу героїнь і теж творити добрі справи, які вимагає від нас теперішня доба.

"Світлиця", "№17, 7 березня 2003.
Сайти hatanm.org.ua та poshtovh.org.ua

Процик Петро.

Жінкам-Героїням

Ми – наречена, жінка, мати,
та хтось же нас позбавив крил.
І мусили ми воювати
проти ворожих чорних сил.
Ні, нам не легко брати зброю,
не легко зводити курок,
та час такий, що від двобою
залежить наш наступний крок –
усіх, що вирости в неволі
і жили в безпросвітній млі,
кому родив на ріднім полі
лише осот і кукілі.
Ми заглядали смерті в очі,
землі даруючи синів,
ми плакали в травневі ночі,
сміялися серед снігів.
Було нам важко в вирі бою
й нестерпно боляче не раз,
як брат підняв на брата зброю,
чужий сповняючи наказ.
Усе було: негоди, біль, розлуки.
Полкам заслін чинив непереможний взвод,
нове життя нам простягало руки,
а силу – наш нескорений народ.

07.10.1987

".... не хотіла служити двом Богам".

Не певна у тому, чи згадують українці Донеччини Марію Антонівну Лаврів? Ця невисока худорлява жінка мала неабиякий організаційний хист, була фанатично віддана національній ідеї.

Народилася Марія Скrentович-Лаврів 2 січня 1925 р. в с.Залуква на Станіславщині.

Навчалась у Станіславській гімназії та торговельній школі.

Ще в грудні 1939 року вона стала юначкою ОУН, пройшла ідеологічний вишкіл. Від 1942 р – зв'язкова ("Звенислава") обласного Проводу ОУН і кур'єр крайового проводу у Львові, потім – обласна провідниця жіночої юнацької сітки ОУН.

Ми маємо скупі свідчення про цей період діяльності Марії Лаврів. Збираючи інформацію про родину Степана Бандери, Галина Гордасевич зустрічалася і з нею. *"Пані Марія Скrentович-Лаврів, обласна референтка Юнацтва Станіславщини, потім - окружна жіночої мережі (підпільне псевдо «Звенислава»), розповідала, що вона виконувала обов'язки зв'язкової обласного провідника «Роберта» і обласного референта СБ «Митаря» з тодішнім крайовим проводом у Львові. Згадує, що коли Роберт був дуже запальний, то Митар був цілковитою йому протилежністю – завжди дуже спокійний (саме цю рису постійно згадують ті, хто спілкувався з Богданом Бандерою). «Я не можу сказати, звідки я то знала», - говорить п. Марія, – "бо то ж була конспірація, але хтось мені сказав, що Митар – брат Степана Бандери.*

І я його бачила в Чорному лісі на Станіславівщині ще на початку 1944 року»⁸.

У березні 1945 року Марію заарештували. Піддали важким допитам з побоями. Пропонували курси розвідників та працю за кордоном. Вона відмовилися від усіх "благ", бо, як сама говорила, "не хотіла служити двом Богам".

Цілий рік дівчину тримали в одиночній камері Станіславської тюрми. На згадку про ті довгі дні заточення Марія Антонівна берегла сорочку, яку пошила і вишила голочкою з риб'ячої кісточки. Тканина – шматок від тюремного простирадла, нитки – висмикувала з хустинки. Тепер ця реліквія зберігається у мене. Дивує велика кругла дірка на спині сорочки. Вона – не від часу. Але про це буде далі.

Неймовірні знущання не зломили Марію. Вирок: 15 років каторги на вугільних шахтах Воркути та 5 років позбавлення прав.

Якось пані Марія розповіла мені про умови праці та побуту каторжан. Ватяна куртка з діркою на спині та ватяні штани з дірками на колінах. На ногах – капці з парусини. Дівчата працювали "вагонетницями". За царя під землею навантажені вагонетки тягали коні, а за радянські часи жінки-українки. Начальник заполярного воркутинського табору, якого каторжанки прозвали "Чорним ужасом", не ставив на цю ділянку чоловіків, бо з ними багато клопоту (протестують), а "бандерівки — найчесніші і найпорядніші з-поміж усіх бранок". "На це", – пригадує пані Марія, – "звертали увагу і численні комісії, які проводили перевірки у бараках. Ми відзначалися чистотою, акуратністю, дружністю і моральністю поведінки".

⁸ Галина Гордасевич. Степан Бандера: людина і міф. Львів, "Сполом", 2000, с.38

Чому ж дірки на одязі?

Пані Марія пояснила: "Вирізали дірки спеціально. На них нашивали табірний номер. Якщо каторжанин втече, то, зірвавши номер, відкриє дірку." Тобто, та дірка була ознакою втікача.

Коли жінки вже падали з ніг, їх виводили з шахти. Так було і з Марією. Вона не могла штовхати кілька тонну вагонетку при власній вазі 40 кг.

В 1956 р. на поселенні в Караганді Марія одружилася з Петром Лаврівим⁹, закінчила навчання в Політехнічному ін-ті, а у 1957 р. переїхала в Донецьк, де працювала інженером в науково-дослідницькому ін-ті. У 1990 р. організувала Братство ОУН-УПА та обласне Товариство політв'язнів, яке очолила. Стала членом Конгресу українських націоналістів та Ліги українських жінок.

Наприкінці 1990-х років Марія Антонівна захворіла на виразку шлунку. Була потрібна операція, яку робити у Донецьку Лавріви боялися, бо пам'ятали як "у концтаборі в Сарані під Карагандою нач[альник] табірної лікарні в 1950 р. зарізав при операції пом[ічника] Консула УНР у Харбіні"¹⁰. У своїх спогадах Петро Лаврів писав: "Донбаських хохлів-малоросів треба освідомлювати. Інтелігенція вихована в дусі рабства. [...] Нам ще треба було пожити 3-4 роки у Донецьку, але ... більше для України ми не могли зробити нічого..."¹¹ Це – "більше для України ми не могли зробити нічого..." – стало вирішальним. Вони

⁹ Петро Лаврів (підпільне псевдо "Добромир") – колишній вишкільник куща УПА і низових проводів Долинського р-ну. Член ОУН з квітня 1944 р, 10-річний в'язень сталінських концтаборів

¹⁰ Спогади Петра Лавріва – рукопис з архіву Л.О.

¹¹ "але ..." – П. Лаврів мав на увазі те, що сталося у Донецьку з "Просвітою", ТУМом

переїхати до Львова. Шість років – від 1996 по 2002 – Марія Лаврів прожила у Львові. 9 лютого 2002 р. померла, похована в с. Раків на Івано-Франківщині.

Пам'ятаймо тих, хто не міг молитися двом Богам!
Героям Слава!

Голгофа Стефанії Самуляк-Мифанюк

Якось у 2003 році я звернулася до жінок-політв'язнів з пропозицією написати про них. Листів чекала довго-довго, аж до цього року. Кажуть, що відгукнулося кілька осіб. Та до мене їхні розповіді не попали. Дійшов тільки лист з Макіївки від пані Стефанії Мифанюк (Самуляк).

Самуляк Стефанія Миколаївна народилася 10 квітня 1925 р. у с. Підгородці Сколівського району Львівської області.

Через село пливе річка Стрій, а навколо – гори, покриті лісом. Дівчина з дитинства знала у ньому всі стежки. Адже її батько працював лісником. З ним й ходила по гриби та ягоди.

Ці знання лісу стали в нагоді, коли 1942 Стефа вступила до УПА. Працювала підпільно станичною. У неї були чотири зв'язкові: Тимнів Софія, Джуфер Марія, Квас Гонорета і Зозулинець Емілія.

Через Підгородці не рідко вночі проходили повстанці (сотні і курені). Треба було їх покормити. За день наперед станична отримувала по зв'язку записку-повідомлення: на який день, годину і кількість людей треба підготувати вечерю. Розсилала по селу зв'язкових замовляти страви.

При німцях було легше зустрічатися з повстанцями, щоб передати кореспонденцію, бо німецькі солдати боялися йти до лісу. Складніше стало, коли окупанти почали вивозити населення у Німеччину.

Облави були справжніми полюваннями на молодь. Попалася і Стефа. Виручив батько.

В селі була міліція (одна на п'ять сіл). При ній – два німці та літня німкеня, яка готувала їм страви. Батько Стефанії звернувся до начальника міліції з проханням взяти доньку помічницею куховарки. Той погодився.

А керував міліцією односельчанин Мілляр. Йому підпорядковувалися чотири міліціонери: Тимошенко, Кавка, Шило, Івашкович. Коли збиралися когось в районі арештовувати, хлопці просили Стефу повідомити майбутніх жертв про прихід "гостей". Німці лютували: "Що таке? Ніколи, нікого не можуть захопити!"

Пані С.Мифанюк говорить, що міліціонери підтримували зв'язок й з повстанцями.

У 1944 році Стефанію з Гоноретою відправили на курси медичних сестер. 30 дівчат завезли вночі до шпиталю, законспірованого у глибокому лісі на березі річки. Там працювали два лікаря (терапевт "Сом" і хірург "Хвиля") та 15 повстанців в охороні.

Два місяці заняття з курсантками вів доктор "Сом". Щодня по 4-5 годин він знайомив майбутніх медсестер з азами Фізіології, Патанатомії, Хірургії та Гігієни, а потім у проходили практику: робили перев'язки, уколи, допомагали санітарам прати та прасувати бинти.

По закінченні навчання медсестер направили у різні райони. Стефа попала у с. Колодіжне. Там в лісі стояв Куц, який забезпечував всім необхідним Сотню. Головними в Куцці були "Барило" і "Ярема", а Стефанія – зв'язковою і медсестрою. Щоправда, тільки в одному випадку медичні знання стали у нагоді: зробила перев'язку пораненому в живіт, і доставила в підпільний шпиталь. Основним її завданням було виконувати накази "Барила".

Одного разу Стефі доручили передати по зв'язку велику суму грошей для Сотні. Не було б проблеми, як би вдалося оминати міст через річку Стрій. Важко пройти по ньому непоміченою.

Взяла дівчина старий кошик, встелила дно якимись ганчірками, замотала ними гроші, а зверху посадила курку. Ноги їй спутала і прив'язала "помічницю" до кошикової дужки. План був такий: спочатку піти на базар у м. Стрій, а вже потім прямувати на міст.

Так і зробила. Ходить Стефа по базару, а за нею – москаль. Куди вона, туди і він. Злякалася, але вигляду не подає і йде на міст.

Чує:

– Дівушка, подожді!

Зупинилася.

– Що, Вам треба?

– Давай пойдьом в кіно.

– Ви бачили, щоб хтось ходив у кіно з курками?
У мене хвора мати. Поспішаю до неї. Завтра прийду і підемо в кіно.

Залицяльник відчепився. Завдання було виконано.

5 березня 1946 року, внаслідок зради станичного, всі криївки у с. Колодяжному були обстріляні. Загинуло багато повстанців.

На наступний день арештували й С.Самуляк, яка квартирувала у місцевого поляка.

Почався схід на Голгофу. На все життя запам'яталися два тижні в КПЗ у Сколі. Слідчий бив дівчину по голові і страшенно лаявся. А потім чотири місяці – підвали стрійської тюрми з мишами та щурами. Причепилися хвороби.

На допитах говорила одне і теж: "Була медсестрою. Зв'язок підтримувала тільки з "Барилою" (Стефанія знала, що він загинув).

Судив Військовий трибунал. Покарання: 10 років позбавлення волі за ст.ст. 54.1а, 54.11 УКК.

А станичний, який зрадив, отримав 25 років.

24 липня 1946 року почався етап до концтабору. Шлях пролягав через пересильні пункти у Львові та Красноярьську. Там збирали докупі політ'язнів і кримінальних злодіїв. Як саранча "битовики" накидалися на беззахисних дівчат. Відбирали все, що їм сподобалося. Ніхто їх не зупиняв. Було все: і поножовщина і бійки.

Запам'ятався Красноярьськ. "Я одразу звернула увагу, що там небо нижче, як у нас на Україні". А ще – вперше за багато днів в'язнів повели до лазні. "То була для нас така насолода!" – пише Стефанія Миколаївна.

До Красноярьська їхали залізницею у товарних вагонах. А далі – баржею. У трюмі ліжка – 2-х ярусні нари, але на всіх "пасажирів" їх не вистачило. Спали на підлозі. Харчування: сухарі, вобла і кухлик води на добу.

Ніхто з в'язнів не знав куди їх везуть. Тільки на зупинках вдавалося дізнатися: де тепер вони є.

У Тайожній затрималися на тиждень. Вже падав сніг, а місцеві не викопали картоплю. Тож примусили це зробити в'язнів. "Холодно і грязюка така, що не можна було ноги тягати" – пише Стефанія Миколаївна. Але картоплю викопали. Далі баржа прямувала до Дудинки.

Життя у трюмі в умовах, які не витримали б тварини, було надзвичайно тяжким. 500 дівчат і стільки ж мужчин вимушені були справляти нужду у діжку, яку тільки на зупинках піднімали на шнурках на палубу і випорожнювали у Єнісей. Коли це відбувалося, всі скупчувалися біля відкритого люка, щоб глянути через нього на небо. Нікому не приходило в голову, що діжка може зірватися. Та одного разу це сталося. Забруднені

дівчата не мали змоги обмитися. Чекали поки обсохне. Хтось не витримав і пробив діру у трюмі. Але вода хлинула так, що її зупинити було неможливо. Підняли крик. Тільки тоді начальник конвою розпорядився забити пробоїну.

До антисанітарії, холоднечі та голоду додалася ще одна неприємна подія. Ніхто не помітив: де і коли на баржу погрузили чоловіків – кримінальних злодіїв. Вони почувалися у трюмі господарями. Відбирали сухарі, воблу, одяг. Передавали конвоїрам, а ті на зупинках вимінювали на горілку.

Чоловіки-політв'язні не дозволили довго над ними знущатися. Розібрали дощану перегородку, яка поділяла трюм на жіночу і чоловічу половини. Зробили з того матеріалу ізолятор. Туди запхали грабіжників. Так зробили й дівчата зі своїми "жучками". Начальник конвою удавав, що нічого не сталося. Потім казали, що конвой було засуджено. Начальника позбавили волі на 10, а конвоїрів 5-7 років.

У Дудинці всі спустилися по трапу на землю, а мешканців ізолятора винесли на ношах, бо їх таки добряче побили. Далі до Норильська добиралися у вагонах вузькоколійки.

9 років і 2 місяці відробила Стефанія у Норильську. Працювала і на цегляному заводі, і у кар'єрі добувала глину, і на будівництві рила котловани. Оволоділа професією крановщиці.

Після смерті Сталіна у всіх таборах Норильська почалися страйки. У 6-ій зоні, де відбувала покарання Стефанія Миколаївна, дівчата оголосили голодівку. Тільки воду пили. Відмовилися виходити на роботу. Вимагали приїзду з Москви комісії.

Страйкарі вивісили на бараці чорний прапор, викопали велику яму і стали навколо неї. Коли

начальник зони по радіо вимагав припинити голодівку і почати працювати, дівчата у відповідь кричали: "Стріляйте нас!". У день на Івана Купала дівчат почали обливати холодною водою з брандспойтів. Намагались таким чином розігнати. Коли і це не допомогло, в хід пішли палки. Кому розбили голову, кому зламали руку. Усе ж таки витіснили страйкарів зі території зони. Там за якимось принципом поділили людей. Одну групу загнали в зону, а куди поділася друга – невідомо.

Приїхала з Москви комісія. Тих, хто відбув 2/3 свого терміну обіцяли звільнити. На 10 місяців раніше закінчення строку звільнили й Стефанію Миколаївну.

Але повернутися до рідної хати не дозволили. Прийшлося будувати нову в Донбасі. Тут Стефа зустріла свого долю. Одружилася. Народила двох синів, має 5 онуків. Живе майбутнім. "Я щаслива що діждалася незалежної України, все позаду."

Дай Боже!

Про Донбас у піснях УПА

26. Із гір Карпат несеться гомін волі

Марш "Сіроманців"

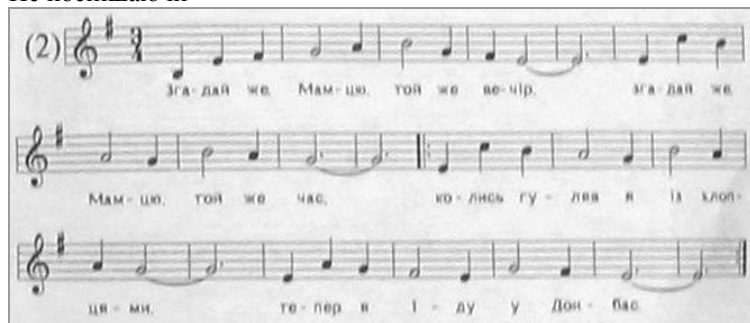
В темпі маршу

1. Із гір Карпат несеться гомін волі
Із гір Карпат несеться волі зов...
Там синьо-жовті лопотять прапори,
там вже заграла українська кров.
2. Там борами мандрують "Сіроманці",
На плечах кріс, граната у руках...
це Батьківщини вірнії повстанці
виконують провідника наказ.
3. Бандера шлях до волі нам покаже...
з його наказу йдемо на пробій.
І розіб'єм, розгромим кодро враже,
запалимо визвольний буревій.
4. Гей, рідний брате Заходу і Сходу,
до нас єднайсь, в ударний моноліт!
Ми Україні вибором свободу,
повалимо ми загарбницький світ.
5. Тобі на славу, Україно-Мати,
ми нищим ката, волю принесем!
І заgrimлять могутнії гармати,
вітаючи Тебе з воскресним днем.

336. Згадай же, Мамцю, той же вечір

Не поспішаючи

1. Згадай же, Мамцю, той же вечір, гадай же, Мамцю,
той же час,
колись гуляв я із хлопцями, тепер я їду на Донбас.
2. Замкнув я хату на замочок, а сам піду я до дівчат,
прощайте любі її дівчата, бо я вже їду у Донбас.
3. Ой чути, чути гуде поїзд, ой чути, чути, вже гуде.
Ой знаю, знаю я той поїзд, мене в Донбас він завезе.
4. А серце б'ється без упину, розлука ріже без ножа.
Кому вона лише потрібна, кому потрібне моє життя?
5. Приснилось мені, моя мамцю, приснилось мені у
ночі,
що я на Вільній Україні – а я в Донбаській стороні.
6. Роблю я в шахті під землею, все по коліна у воді,
як наді мною обвалиться, тоді не жити вже мені.
7. Говорять люди, щом змінився, і що на личку я
змарнів –
личко змарніло, я змінився, бо я в Донбаській стороні.

401. Іди від мене ти, моя кохана

Не поспішаючи

(1, 2)
І - ди від ме - не ти, мо - я ко - ха - на. зій - ди з о -
чей, ме - не не за - бу - вай, я син лі - сів, а сер - це пар - ти -
(1-й раз)
за - на. на ме - не жде з по - бі - до - ю весь край

Не поспішаючи
(3, 4)
І - ди від ме - не ти, мо - я ко - ха - на. зій - ди з о -
чей, ме - не не за - бу - вай, я син лі - сів, а сер - це пар - ти -
за - на. на ме - не жде з по - бі - до - ю весь край

1. Іди від мене ти, моя кохана,
зійди з очей, мене не забувай,
я син лісів, я серце партизана,
на мене жде з побідою весь край.
2. Надармо ти надією палпеш,
щоби мене до серця пригортать,
та ти сама це дуже добре знаєш,
що партизанам тільки воювать.
3. Сьогодні нас Карпати зустрічають,
а завтра, знай, Волинь вітає нас,
відтак підемо прямо аж на Київ,
Полтаву, Харків, рідний наш Донбас.
4. І так весь час ми чайкою літаєм,
із лісу в степ широкий ми ідем,
ми свято вірим в нашу перемогу,
що Україні волю принесем.

427. По Холмщині нашій

Пісня холмських повстанців

В темпі маршу

1. По Холмщині нашій, понад Бугом,
де чайка об воду черкає крилом,
там пісня лунає про "Ягоду" – Друга,
там слава про нього літає орлом.
2. Він був командиром хоробрим, відважним –
на ворога в перших рядах наступав,
і завжди усміхнен, веселий та добрий –
з завязтого бою останній вертав.
3. Його пам'ятає Посадів і Набруж,
Діброва і Мірче, Черничин, Крилів,
його пам'ятає Махнівок і Варяж –
він всюди нещадно громить ворогів.
4. Лети наша пісне по холмських руїнах,
по галицьких селах, волинських лісах,
лети наша пісне по всій Україні,
в зелених Карпатах, Донецьких степах.
5. До правого бою, до бою вставаймо!
Бо помсти жадають повстанські серця,
про "Ягоду" пісню в бою заспіваймо,
про "Ягоду" – батька, героя-борця.

ЗМІСТ

ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ.....	2
Декалог	3
Молитва українського націоналіста	4
Символ української нації	5
Є.Коновалець – у піснях УПА.....	11
Це люди – на сталь перекуті в огні	17
Українська страждальна мати	20
Українська повстанська армія – славна армія героїв	22
"Орлик" – воїн Армії Безсмертних	28
Безсмертний дух українських героїнь.	30
Процик Петро. Жінкам-Героїням	33
".... не хотіла служити двом Богам".	34
Голгофа Стефанії Самуляк-Мифанюк.....	37
Про Донбас у піснях УПА	43
26. Із гір Карпат несеться гомін волі	43
336. Згадай же, Мамцю, той же вечір	44
401. Іди від мене ти, моя кохана	45
427. По Холмщині нашій	46

Публіцистичне видання

ОГНЄВА Людмила

ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ

Комп'ютерний набір та верстка

Людмила Огнєва

Підписано до друку . Формат

Ум.друк.арк. . Друк лазерний. Зам. №

.Наклад 100 прим.

Віддруковано у друкарні "Норд Комп'ютер" на
цифрових лазерних видавничих комплексах Rank Xerox
DocuTech 135 і DocuColor 2060.

Україна, м. Донецьк, 83003, вул. Разенкова, 6,

Тел.: (062) 389-73-82, 389-73-86

